

PREZIDENT MAKTABLARI BOSHQARUV FAOLIYATINI UMUMTA'LIM MAKTABLARIGA TATBIQ ETISHNING USTUVOR YO'NALISHLARI

Tadjibayeva Ma'mura Ashuraliyevna,

A. Avloniy nomidagi pedagogik mahorat milliy instituti mustaqil tadqiqotchisi

Annotatsiya. Maqolada Prezident maktablari boshqaruv faoliyatining umumta'lim maktablariga tatbiq etilish holati tahlil qilinadi. Prezident maktablarida shakllangan STEM yondashuvi, xalqaro o'quv dasturlari, kadrlar siyosati, boshqaruv avtonomiyasi, raqamlashtirish va xalqaro baholashga tayyorgarlik tajribasining ommaviy maktablar uchun amaliy ahamiyati yoritiladi. Shuningdek, Qozog'istondagi Nazarboyev intellektual maktablari tajribasi bilan qiyosiy kuzatishlar asosida jarayonni takomillashtirish bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqiladi.

Kalit so'zlar: Prezident maktablari, umumta'lim maktabi, boshqaruv modeli, STEM, avtonomiya, raqamlashtirish, xalqaro baholash.

Kirish. O'zbekistonda so'nggi yillarda ta'lim tizimini modernizatsiya qilish jarayonida Prezident maktablari muhim innovatsion maydon sifatida shakllanmoqda. Mazkur maktablar faqat iqtidorli o'quvchilarni o'qituvchi muassasa emas, balki yangi boshqaruv yondashuvlari, ilg'or o'quv dasturlari, xalqaro baholash tizimi va zamonaviy kadrlar siyosatini sinab ko'ruvchi platforma vazifasini ham bajarmoqda. Shu bois ularning boshqaruv tajribasini umumta'lim maktablariga tatbiq etish masalasi dolzarb ilmiy-amaliy vazifaga aylanadi [1]. Mazkur maqolada Prezident maktablari boshqaruv faoliyatining aynan qaysi jihatlari ommaviy maktablarga ko'chirilayotgani va bu jarayonning ustuvor yo'nalishlari tahlil qilinadi.

Prezident maktablari modeli va uning innovatsion xususiyatlari. Prezident maktablari 2019-yildan boshlab tashkil etilib, qisqa muddatda yuqori natijalarga erishgan ta'lim muassasalari sifatida e'tirof etilmoqda [2]. Ularning boshqaruv modeli bir necha muhim xususiyat bilan ajralib turadi: markaziy agentlik orqali professional boshqaruv, yuqori talablar asosidagi kadrlar tanlovi, xalqaro hamkorlik, STEM yo'nalishiga ustuvorlik, rivojlangan moddiy-texnik baza hamda natijadorlikka yo'naltirilgan monitoring. Mazkur model umumta'lim maktablari uchun tayyor ko'chiriladigan sxema emas, balki moslashtiriladigan ilg'or tajriba manbai sifatida qaraladi.

STEM yondashuvi va o'quv dasturlarini tatbiq etish. Prezident maktablari tajribasining eng muhim yo'nalishlaridan biri STEM ta'limidir. Bu maktablarda tabiiy va aniq fanlar xalqaro standartlar asosida chuqurlashtirib o'qitiladi, o'quvchilarning tanqidiy fikrlashi, amaliy loyihalar bilan ishlashi va fanlararo bog'liqlikni anglashiga alohida e'tibor qaratiladi [3]. Xususan, Kembrij xalqaro dasturlarining joriy etilishi mazkur maktablarda matematik, tabiiy-ilmiy va til kompetensiyalarini yangi bosqichga olib chiqmoqda. Umumta'lim maktablari uchun bu tajriba ikki yo'l bilan ahamiyatli: birinchisi, tabiiy fanlarni yangilangan mazmun

bilan boyitish; ikkinchisi, loyiha asosidagi ta'lim va integrativ yondashuvni kengaytirish. Prezident maktablaridagi ayrim fanlar va metodik modullarni tayanch maktablarga bosqichma-bosqich joriy etish maktablar o'rtasidagi sifat tafovutini kamaytirishga xizmat qiladi.

Kadrlar siyosati va rahbarlik salohiyati. Prezident maktablari boshqaruv tajribasining ikkinchi muhim jihati kadrlar siyosatidir. Bu maktablarda pedagog va rahbar kadrlarni saralashda nafaqat mutaxassislik bilimi, balki xorijiy til savodxonligi, zamonaviy metodikani bilish, innovatsion fikrlash va jamoada ishlash ko'nikmalariga ham katta e'tibor beriladi. Mahalliy hamda xorijiy pedagoglarni tanlov asosida ishga qabul qilish maktab jamoasida sifatli professional muhitni shakllantiradi [4]. Umumta'lim tizimida ham aynan shu tamoyil kuchayib bormoqda: direktorlar uchun menejerlik kurslari, sertifikatlash, malaka oshirish tizimi va mentorlik amaliyoti yo'lga qo'yilmoqda. Bizningcha, Prezident maktablari tajribasining eng katta hissasi shundaki, u maktab rahbarini oddiy ma'mur emas, balki ta'limiy lider sifatida ko'rsatib berdi.

Avtonomiya va natijadorlikka yo'naltirilgan boshqaruv. Prezident maktablari umumta'lim maktablaridan boshqaruv avtonomiyasi bilan ham farqlanadi. Ular Ixtisoslashtirilgan ta'lim muassasalari agentligi tizimida nisbatan mustaqil faoliyat yuritadi, o'quv reja, ichki tashkilot, kadrlar va rivojlanish strategiyasi bo'yicha kengroq imkoniyatlarga ega [5]. Bunday avtonomiya javobgarlik bilan uyg'unlashganda yuqori natija beradi. Maktablar bitiruvchilarning akademik yutuqlari, xalqaro sertifikatlari, olimpiada va grant natijalari orqali ham baholanadi. Umumta'lim maktablariga tatbiq etilayotgan yangi yondashuvlarda ham aynan shu ruh seziladi: maktabga tashabbus beriladi, ammo uning natijasi bo'yicha ochiq monitoring kuchaytiriladi. Demak, boshqaruvda avtonomiya va hisobdorlik muvozanati keyingi islohotlarning asosiy tayanchiga aylanmoqda.

Raqamlashtirish va boshqaruvning texnologik modernizatsiyasi. Prezident maktablari tajribasining yana bir kuchli tomoni raqamli boshqaruv va ta'lim texnologiyalarining tizimli joriy etilganidir. Elektron platformalar, o'quvchilar va o'qituvchilar bo'yicha ma'lumotlar bazasi, ichki monitoring, elektron materiallar, onlayn hamkorlik vositalari va raqamli baholash tizimi bu maktablarning boshqaruv sifatini sezilarli oshiradi. Umumta'lim maktablariga bu tajriba bosqichma-bosqich o'tmoqda: elektron kundalik, jurnal, ERP tizimlari, raqamli qabullar, ichki monitoring va hisobotlar elektronlashmoqda [6]. Bizningcha, Prezident maktablari bu borada namuna maktab vazifasini o'tamoqda. Biroq bunday tajribani ommaviy joriy etishda texnik infratuzilma, internet sifati va pedagoglarning AKT savodxonligi hal qiluvchi omil bo'lib qoladi.

Xalqaro baholash standartlariga tayyorgarlik. Prezident maktablari faoliyatida xalqaro baholash standartlari muhim o‘rin tutadi. Kembrij dasturi, IELTS, SAT, A-Level kabi sertifikatlarga tayyorgarlik nafaqat bitiruvchilarning natijadorligini oshiradi, balki butun ta’lim jarayonini xalqaro mezonlar bilan solishtirish imkonini beradi. Umumta’lim maktablari uchun ham bu yo‘nalish nihoyatda dolzarbdir, chunki PISA, TIMSS va PIRLS natijalari ta’lim sifati bo‘yicha yangi mezonlarni talab qilmoqda [7]. Prezident maktablari tajribasining ommaviy maktablarga tatbiq etilishi aynan xalqaro baholashga mos o‘quv strategiyalari, tanqidiy fikrlashga asoslangan topshiriqlar va natijadorlikka yo‘naltirilgan boshqaruv qarorlarini kuchaytirishi bilan ahamiyatlidir.

Qiyosiy kuzatuv: Nazarboyev maktablari tajribasi. Qozog‘istondagi Nazarboyev intellektual maktablari Prezident maktablariga ma’lum ma’nodagi yaqin model sifatida qaraladi. Ular ham iqtidorli o‘quvchilarni saralab, xalqaro dasturlar, kuchli kadrlar siyosati va maxsus boshqaruv uslublari orqali yuqori natijalarga erishgan. Biroq Qozog‘iston tajribasi yana bir saboqni ko‘rsatadi: elit maktablar va oddiy maktablar o‘rtasidagi tafovut keskinlashib ketmasligi kerak [8]. O‘zbekiston aynan shu jihatdan integratsion yondashuvni tanlamoqda. Prezident maktablari o‘z ichida yopiq tizim bo‘lib qolmay, metodik, tashkiliy va boshqaruviy jihatdan umumta’lim tizimi bilan tajriba almashuvchi markazga aylanishi lozim. Bu yondashuv bizningcha, eng to‘g‘ri strategik yo‘ldir.

Tatbiq etishning ustuvor yo‘nalishlari va tavsiyalar. Tahlillar asosida quyidagi yo‘nalishlarni ustuvor deb bilamiz. Birinchidan, tayanch maktablar tarmog‘i orqali Prezident maktablari metodik va boshqaruv tajribasini hududlarga yoyish zarur. Ikkinchidan, direktorlar va o‘qituvchilar uchun mentorlik tizimini kuchaytirish lozim. Uchinchidan, STEM laboratoriyalari va raqamli resurslarni bosqichma-bosqich umumta’lim maktablariga olib kirish kerak. To‘rtinchidan, xalqaro baholash mezonlari va ichki monitoring tizimlari uyg‘unlashtirilishi zarur. Beshinchidan, moliyaviy va tashkiliy avtonomiyaning oqilona darajasi belgilanishi lozim. Oltinchidan, Prezident maktablari tajribasini tatbiq etishda ta’limdagi tenglik tamoyili buzilmasligi, chekka hududdagi maktablarga ustuvor e’tibor berilishi kerak.

Xulosa. Shunday qilib, Prezident maktablari boshqaruv faoliyatining umumta’lim maktablariga tatbiq etilish holati O‘zbekiston ta’lim tizimida yangi bosqich boshlanganini ko‘rsatadi. Mazkur tajriba STEM yondashuvi, kuchli kadrlar siyosati, avtonomiya, raqamlashtirish, xalqaro baholash va natijadorlikka yo‘naltirilgan boshqaruv bilan ajralib turadi. Biroq bu tajriba ommaviy maktablarga to‘liq ko‘chirilmaydi, balki milliy sharoit va resurslarni inobatga olgan holda moslashtiriladi. Bizningcha, aynan shu yo‘l Prezident maktablari tajribasini butun

ta'lim tizimi taraqqiyotiga xizmat qildira oladi. Uzoq muddatda bu yondashuv shahar va qishloq maktablari o'rtasidagi tafovutni kamaytirish, maktab rahbarlarining professional salohiyatini oshirish va ta'lim sifatini barqaror yaxshilashga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 29-apreldagi PF-5712-sonli "O'zbekiston Respublikasi xalq ta'limi tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi Farmoni.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 20-fevraldagi PQ-4199-sonli "Prezident maktablarini tashkil etish chora-tadbirlari to'g'risida"gi Qarori.
3. O. Tursunov. Prezident maktablarida Kembrij xalqaro dasturlarining joriy etilishi. Toshkent, 2024.
4. Ixtisoslashtirilgan ta'lim muassasalari agentligi statistik ma'lumotlari. 2025-2026.
5. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 14-apreldagi PF-106-sonli "Ixtisoslashtirilgan ta'lim muassasalari agentligi tizimidagi ixtisoslashtirilgan maktablar tarmog'ini kengaytirish to'g'risida"gi Farmoni.
6. Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi hamda eMaktab platformasi bo'yicha rasmiy ma'lumotlar. Toshkent, 2025.
7. OECD. PISA 2022 Results (Volume I): The State of Learning and Equity in Education. Paris: OECD Publishing, 2023.
8. D. Omirgazy. Kazakhstan Ranks 51st in Program for International Student Assessment 2022. Astana, 2023.
9. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 11-maydagi PF-134-sonli "2022-2026-yillarda maktab ta'limini rivojlantirish bo'yicha milliy dastur" Farmoni.
10. Tadjibayeva M.A. Umumta'lim maktablari boshqaruv faoliyati mexanizmlarini takomillashtirish (Prezident maktablari boshqaruv faoliyatini tadbiiq etish asosida): PhD diss. Toshkent, 2026.